

Notitie c-groep

Katholieke Basisschool
De Pionier

visie en bijbehorend beleid

november 2022

Missie

Het motto van de school is “Worden wie je bent. Uitblinken in jezelf zijn” met als kernwaarden: Betrokken bij elkaar, Ontdek wie je bent, Onderwijs op maat, Jezelf laten zien.

Op De Pionier mag iedereen gewoon zichzelf zijn. Of beter gezegd: buitengewoon zichzelf. Wij stimuleren kinderen en medewerkers om het beste van zichzelf te laten zien. We noemen dat ‘uitblinken in jezelf zijn’ en scheppen alle voorwaarden die hiervoor nodig zijn: even gedegen als uitdagend onderwijs op maat, binnen een veilige en respectvolle omgeving. Wij stimuleren kinderen en medewerkers om zoveel mogelijk zelf de regie te nemen.

Deze missie past ook volledig bij het onderwijs van de c-groep, omdat het staat voor goed onderwijs op maat. Het streven is om de leerlingen zichzelf te laten kennen en zijn, om aan te sluiten bij hun specifieke onderwijsbehoeftes, waarbij leerlingen hun sterke kanten leren inzetten om zich zo goed mogelijk te ontwikkelen.

Visie

Hoogbegaafdheid

Er bestaat geen eenduidige visie op hoogbegaafdheid, er bestaan wel veel mythes en misconcepties, zoals bijvoorbeeld dat hoogbegaafden er ‘vanzelf komen’ en ‘op ieder vak goed presteren’.¹ Het is daarom belangrijk om als school goed voor ogen te hebben welke visies er zijn, welke bij de school past en deze informatie ook up-to-date te houden.

Vanuit de literatuur is er een driedeling in visies ten aanzien van hoogbegaafdheid²:

- het begaafde kind: de oudste visie, begaafdheid “is er”, daar word je mee geboren. Het staat gelijk aan hoge intelligentie, IQ wordt verbonden aan bepaalde persoonskenmerken
- talentontwikkeling: begaafdheid is een ontwikkelperspectief binnen één of meerdere domeinen, het toont getalenteerd gedrag dat geoefend kan worden, onderhevig aan omgevingsfactoren
- differentiatieconcept: ontwikkelbehoeften staan centraal, begaafdheid is mate van mismatch tussen die behoeften en het aanbod, onderwijs moet aansluiten bij wat leerlingen nodig hebben, dat hoeft niet op elk vlak hetzelfde te zijn

De visie die je ondersteunt is van invloed op het aanbod dat je realiseert op school. Talentontwikkeling is een belangrijk onderdeel op onze school, maar we zien ook hoogbegaafde leerlingen met sterke persoonskenmerken die toe te dichten zijn aan de hoogbegaafdheid.

Op De Pionier kijken we met een open blik naar de behoeften van de leerlingen. Met ervaring, scholing en het bijhouden van de nieuwste wetenschappelijke literatuur blijven we

¹ “Regel en uitzondering”, Mathijssen 2021 (in: LBBO Beter begeleiden, dec 2021)

² “Hoe dan?! Pakkend onderwijs voor begaafde leerlingen”, Bakx, van Gerven en Weterings-Helmons 2021

kijken naar de beste aanpassingen. Vandaar dat de laatste visie het beste bij ons past; we sluiten ons onderwijs zo goed mogelijk aan bij de ontwikkelbehoeftes van de leerlingen.

Keuze voor een voltijds hoogbegaafden groep

In Nederland zijn we gericht op inclusief onderwijs, het is voor veel mensen niet vanzelfsprekend dat er voor een bepaalde groep leerlingen, in dit geval de hoogbegaafde leerlingen, homogene groepen met ontwikkelingsgelijken nodig zijn. Toch is de conclusie van meerdere onderzoeken^{3,4,5} dat dit bij hoogbegaafde leerlingen het welbevinden en de leerresultaten ten goede komt. In het onderzoek van Zonnenberg komt zelfs naar voren dat 100% van de leerlingen in het voltijds hb-onderwijs die in de vroegere heterogene groepen leer- en/of welbevindingsproblemen had ontwikkeld, dat deze problemen na overstap naar een homogene hb-groep met 90% verminderden. Positief aan een homogene, voltijds hb-groep is dat leerlingen kunnen groeien in zelfbewustzijn en zelfacceptatie, ze voelen zich begrepen en gewaardeerd en worden ook sneller geaccepteerd. Ook hebben ze vaak een betere relatie met de leerkracht.⁶

Echter, niet voor alle hoogbegaafde kinderen is het noodzakelijk om in een voltijds hb-groep te zitten. Voor een grote groep hoogbegaafden is het voldoende om in de reguliere klas te compacten, versnellen, verrijken en verdiepen. De hoge verwachtingen en de mate van autonomie in een hb-groep zijn voor hen niet passend of niet passend genoeg. Het verhoogde gevoel van competitie kan voor sommige leerlingen een negatief effect hebben.⁶ Ook kunnen zij meer behoefte hebben aan leeftijdsgenoten dan aan ontwikkelingsgelijken. Deze leerlingen kunnen al dan niet met deelname aan de plusklas op hoog niveau passend verrijkend onderwijs krijgen.

Doelgroep

De keuze voor wel of niet naar de voltijds hb-groep is per kind verschillend en kan niet op basis van één onderzoek of kenmerk bepaald worden. De aanwezigheid van (zijns)kenmerken van hoogbegaafdheid⁷ en de sterke aanwezigheid van één of meerdere overgevoeligheden⁸ is zeker van belang. Hierbij kan door leerkracht, coördinator hb en ib-er gekeken worden in hoeverre die kenmerken het welbevinden van de leerling in de reguliere setting in de weg zitten. Ook moet gekeken worden welke onderwijsbehoeftes het kind heeft, en of die in een (grote) reguliere groep volledig aan bod kunnen komen. Hierbij spelen welbevinden of het gebrek hiervan - met bijbehorend afwijkend gedrag - een grote rol. Wanneer een leerling onderwijsbehoeftes heeft die veel afwijken van de norm in de reguliere klas, is de voltijds setting een betere optie. "Samen waar het kan, apart waar het moet."

Doel

Om aan te sluiten bij de missie van de school, is het ons doel om de leerlingen in de voltijds hoogbegaafdengroep een plek te geven waar zij buitengewoon zichzelf kunnen zijn, waar ze

³ "Onderwijsaanpassingen voor hoogbegaafde leerlingen", Hoogeveen e.a. 2004

⁴ "De leerstrategie van hoogbegaafde kinderen", KNAW 2015

⁵ "Situatieanalyse voltijd primair onderwijs voor hoogbegaafden in Nederland", Zonnenberg 2022

⁶ www.kennisrotonde.nl/vraag-en-antwoord/hoogbegaafde-kinderen-in-een-heterogene-of-homogene-klas

⁷ "Meer dan intelligent", Kieboom en Venderickx 2017

⁸ <https://www.dotado.info/hoogbegaafd-hoogsensitief/>

tegemoet gekomen worden aan hun specifieke onderwijs- en ontwikkelingsbehoeften en waar ze uitdagend onderwijs krijgen in een veilige omgeving.

Onderwijs in een voltijds hoogbegaafden groep

Leerkracht

Ongeacht de visie en de daadwerkelijke aanpassingen die er in het onderwijs gedaan worden om tegemoet te komen aan de onderwijsbehoeftes van de leerlingen, is de rol van de leerkracht essentieel.⁹ Deze moet op de hoogte zijn van de wetenschappelijke bevindingen en kritisch kunnen nagaan welke aanpak of regels mythes zijn of wel berusten op degelijk onderzoek, maar hij moet vooral ook kunnen inschatten of die regel of aanpak ook van toepassing is op de individuele situatie van het kind. Daarbij is naast kennis ook ervaring, al dan niet persoonlijk, essentieel. Juist de combinatie van de twee zorgt ervoor dat de leerkracht vrij blijft van tunnelvisie en verder kijkt dan wanneer hij slechts uit ervaring of slechts uit 'boekenkennis' handelt.¹⁰

Onderwijs aan hoogbegaafden is namelijk maatwerk en vergt specifieke vaardigheden. In verschillende artikelen^{11,12} en boeken^{13,14,15} kun je iets vinden over deze vaardigheden, daarin lees je o.a.

- een fijngevoelig gevoel voor humor;
- bereidheid om met leerlingen een (gelijkwaardige) relatie op te bouwen;
- kritisch kijken naar eigen handelen, "waarom doen we dit?" en altijd willen blijven leren;
- open en coachende houding met hoge verwachtingen waarbij de leerlingen voldoende autonomie krijgen;
- flexibiliteit en bereidheid om buiten bekende kaders om te gaan;
- aandacht en zorg besteden aan een positief zelfbeeld van de leerlingen en ze helpen hun kwaliteiten en talenten te ontdekken;
- de kunde hebben om te kijken achter gedrag.

Onderwijsaanbod

Er zijn een aantal psychologische basisbehoeftes die we hanteren voor het onderwijs, namelijk autonomie, relatie en competentie. Deze basisbehoeftes zijn bij hoogbegaafde leerlingen nog sterker. Het is duidelijk dat de leerlingen een grote mate van autonomie nodig hebben, waardoor het onderwijsaanbod daar ook aan tegemoet moet komen. Dit kan bijvoorbeeld resulteren in een weektaak of een andere vorm van werken en leren via de leerdoelen. Het betekent echter niet dat de leerlingen 'losgelaten' moeten worden, zij hebben nog steeds een instructiebehoefte en behoefte aan autonomie-ondersteuning.^{13,16}

⁹ "Regel en uitzondering", Mathijssen 2021 (in: LBBO Beter begeleiden, dec 2021)

¹⁰ "Professional development in gifted education: Training teachers to meet the needs of gifted students." Mathijssen, Hoogeveen, Jen 2021

¹¹ "Slim onderwijs doe je zo" CPS 2014

¹² "Omgaan met hoogbegaafdheid in het onderwijs", Balans -website- 2016

¹³ "Hoe dan?! Pakkend onderwijs voor begaafde leerlingen", Bakx, van Gerven en Weterings-Helmons 2021

¹⁴ "De 7 uitdagingen" Koenderink 2012

¹⁵ "Talentgedreven onderwijs geven", Pronk en Busschots 2020

¹⁶ "Motiveren van (hoog)begaafde basisschoolleerlingen en hun klasgenoten op reguliere basisscholen", Hornstra e.a. in 'OnderWijstijd' jan-mrt 2022

De relatie met leerkracht maar ook met de ontwikkelingsgelijken is cruciaal, dit is de basis voor een cruciaal positief zelfbeeld.^{11,13} Het is daarom belangrijk dat er in het onderwijsaanbod niet alleen aandacht is voor de cognitieve, academische ontwikkeling maar zeker ook voor de sociale en emotionele ontwikkeling. Dit kan door in aparte lessen hier aandacht voor te hebben, maar ook door de leerlingen in allerlei verschillende situaties samen te laten werken en hun eigen en elkaars valkuilen en sterktes te leren kennen. In relatie met de leerkracht is het belangrijk dat deze gelijkwaardig is, dat er niet vanuit autoriteit gehandeld wordt en dat de leerlingen zich serieus genomen voelen en daardoor gezien en gehoord voelen.¹⁷

In verband met de basisbehoefte competentie is het belangrijk dat de leerlingen het gevoel hebben dat ze het schoolwerk aankunnen, maar het moet niet te makkelijk of te herhalend zijn. De verwachtingen moeten hoog maar reëel zijn en moeten samen met de leerlingen worden bepaald. Door middel van feedback, het inoefenen van leren leren, aandacht voor verwachtingspatronen en frustratieniveaus en het stellen van duidelijke kaders kan worden voldaan aan deze basisbehoefte.^{18,19,20}

Tot slot is er een artikel genaamd "Top 20 principes uit de psychologie voor het onderwijs aan [...] begaafde leerlingen"²¹. Dit geeft naast de eerdere punten heel goede handvatten voor het onderwijs in een voltijds hoogbegaafden groep. Een aantal belangrijke principes zijn:

- de opvattingen of percepties van leerlingen over intelligentie en vaardigheden beïnvloeden hun cognitief functioneren en leren;
- leren vindt plaats in een context;
- duidelijke, verklarende en tijdige feedback aan leerlingen is belangrijk voor het leren;
- zelfregulatie van leerlingen ondersteunt het leren;
- interpersoonlijke relaties en communicatie zijn van cruciaal belang voor zowel het onderwijsproces als de sociale ontwikkeling van leerlingen;
- emotioneel welzijn beïnvloedt de schoolprestaties, het leren en de ontwikkeling.

Concluderend is het onderwijs aan hoogbegaafden maatwerk, waarbij de leerkracht kritisch kijkt naar het nut van de opdrachten. De lat ligt hoog maar realistisch, waarbij de leerlingen zelf onderdeel zijn van hun leerproces en samen met de leerkracht de leerdoelen bepalen. Feedback op het proces is cruciaal. En door veel aandacht te steken in de opbouw van de relatie tussen leerkracht en leerling en tussen leerlingen onderling wordt de hoogste opbrengst gehaald op het gebied van onderwijs en welbevinden.

¹⁷ "Onderwijs voor hoogbegaafden met een extra zorgvraag", van Nijnatten - praktijk de Blik - 2015

¹⁸ "Hoe dan?! Pakkend onderwijs voor begaafde leerlingen", Bakx, van Gerven en Weterings-Helmons 2021

¹⁹ "De 7 uitdagingen" Koenderink 2012

²⁰ "Motivatie - Autonomie, competentie en verbondenheid", Point013 (website) 2016

²¹ Vertaling van een Amerikaans artikel (2020) door de Radboud Universiteit en onderwijsonderzoekswerkplaats Point, o.a. te vinden via: <https://www.point013.nl/top-20-principes/>